

مقایسه‌ی مبنایی نفقه‌ی زوجه با سایر افراد واجب‌النفقه
از منظر فقه و حقوق

نویسنده:

مریم چرم دوز



سرشناسه	چرمدوز، مریم، ۱۳۷۰-
عنوان قرارداد	ایران. قوانین و احکام Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	مقایسه‌ی مبانی نفقه‌ی زوجه با سایر افراد واجب‌النّفقه از منظر فقه و حقوق/ نویسنده مریم چرمدوز.
مشخصات نشر	تهران: آرمان دانش، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	۱۲۷ص؛ ۱۴/۵ × ۲۱/۵ سم.
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۶۷۷۶-۴۶-۲ : ۲۳۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	فیا
موضوع	نفقه (فقه)
موضوع	Support (Domestic relations law, Islamic
موضوع	نفقه (فقه) -- ایران
موضوع	Support (Domestic relations law, Islamic) -- Iran
موضوع	نظم -- وضع حقوقی و قوانین -- ایران
موضوع	Women -- Legal status, laws, etc -- Iran
رده بندی کنگره	۹۷۸-۶۲۲-۶۷۷۶-۴۶-۲
رده بندی دیویی	۲۲/۲۹۷
شماره کتابشناسی ملی	۶۰۸۲۷۰۸

انتشارات آرمان دانش

نام کتاب: مبانی نفقه زوجه و سایر افراد واجب النّفقه از منظر فقه و حقوق

نویسنده: مریم چرم دوز

تیراژ: ۱۰۰ نسخه

قیمت: ۲۳۰۰۰ تومان

نوبت چاپ: اول تابستان ۱۳۹۸

چاپ: البرز

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۷۷۶-۴۶-۲

تلفن مرکز پخش: ۰۲۱۶۶۹۸۸۷۳۰



فهرست مطالب

۲	مقدمه
۴	فصل یکم
۴	مفاهیم
۴	مبحث یکم - نفقه
۶	گفتار یکم - نفقه ی زوجه
۷	گفتار دوم - اثرا و اوجب النفقه
۹	گفتار سوم - اقسام
۹	مبحث دوم - تمکین
۱۰	مبحث سوم - حق
۱۱	گفتار یکم - حکم
۱۱	گفتار دوم - احکام تکلیفی
۱۱	گفتار سوم - احکام وضعی
۱۲	فصل دوم
۱۲	بررسی نفقه زوجه و مبانى مربوطه
۱۲	مبحث یکم - نفقه ی زوجه
۱۴	گفتار یکم - مبانى نفقه زوجه در حقوق و فقه
۱۴	گفتار دوم - حقوق
۱۵	گفتار سوم - فقه

۱۷	مبحث دوم - آثار حقوقی نفقه ی زوجه
۱۸	گفتار یکم - نفقه و تمکین خاص
۱۸	گفتار دوم - ارتباط ریاست زوج با نفقه
۱۹	گفتار سوم - نفقه در نکاح دائم
۱۹	گفتار چهارم - نفقه در نکاح موقت
۲۱	گفتار پنجم - نفقه ی مطلقه ی رجعیه
۲۱	مبحث دوم - سرایه - بوب نفقه ی زوجه
۲۲	گفتار یکم - دائر بودن نکاح
۲۲	گفتار دوم - ترکیب زوج
۲۴	مبحث چهارم - شرط عدم نفقه
۲۴	گفتار یکم - دیدگاه قائلین سحت شد - عدم نفقه
۲۵	گفتار دوم - دیدگاه قائلین بطلان شرط عدم نفقه
۳۴	مبحث پنجم - ضمانت اجرا
۳۴	گفتار یکم - ضمانت اجرای مدنی
۳۸	گفتار ششم - ضمانت اجرای کیفری
۴۰	فصل سوم
۴۰	بررسی نفقه اقارب و مبانی مربوطه
۴۰	مبحث یکم - نفقه ی اقارب
۴۳	گفتار یکم - خویشاوندان
۴۵	گفتار دوم - اولاد
۴۸	گفتار سوم - ابرین و اجداد

۵۶	مبحث دوم - قرابت
۵۶	گفتار یکم - قرابت نسبی
۵۹	گفتار دوم - قرابت سببی
۶۰	گفتار سوم - قرابت رضاعی
۶۲	گفتار چهارم - قرابت ناشی از سرپرستی اطفال بدون سرپرست
۶۳	مبحث سوم - خصوصیات نفقه ی اقارب
۶۳	گفتار یکم - عدم ثبات نفقه ی اقارب
۶۳	گفتار دوم - قائم به شخص بودن الزام به اتفاق
۶۷	مبحث چهارم - تعدد اتفاق کننده
۶۹	مبحث پنجم - ضمانت اجرای ترک اتفاق اقارب
۷۰	گفتار اول - ضمانت اجرای مالی
۷۱	گفتار دوم - ضمانت اجرای کیفری
۷۲	فصل چهارم
۷۲	بررسی مبانی نفقه زوج و نفقه اقارب
۷۲	مبحث یکم - نفقه ی زوج به عنوان حکم یا حق
۷۵	مبحث دوم - ویژگی های حق
۷۵	گفتار یکم - جواز اسقاط حق
۷۶	گفتار دوم - نقل پذیری حق
۷۶	گفتار سوم - انتقال پذیری حق
۷۶	گفتار چهارم - ویژگی های حکم
۷۸	مبحث سوم - تفاوت حق و حکم

- ۷۸ گفتار یکم - تفاوت از جهت ذات و مفهوم
- ۸۰ گفتار دوم - تفاوت از حیث آثار
- ۸۱ مبحث چهارم - وجود اشتباه میان حق و حکم
- ۸۱ گفتار یکم - اصل عدم حق
- ۸۲ گفتار دوم - رجوع به نصوص شرعی و عرفی
- ۸۵ گفتار سوم - استصحاب
- ۸۵ مبحث پنجم - دین با تعهد بودن نفقه، وضعی یا تکلیفی بودن حکم
- گفتار یکم - نفقه حاکم (وضعی بودن نفقه ی زوجه و تکلیفی بودن نفقه ی اقارب)
- ۸۶ گفتار دوم - نفقه ی اقارب به عنوان حق و تکلیف
- ۹۱ گفتار سوم - نفقه ی زوجه به عنوان ین و نفقه ی اقارب به عنوان تعهد
- ۹۳ مبحث ششم - ماهیت التزام به تأدیه و مصادیق آن در مسئولیت های پرداخت
- ۹۶ گفتار یکم - ماهیت التزام به تأدیه
- ۹۶ گفتار دوم - مدیون و ملتزم به تأدیه
- ۹۸ گفتار سوم - مصادیق التزام به تأدیه
- ۹۸ گفتار چهارم - زمان پرداخت نفقه ی اقارب
- ۹۹ مبحث هفتم - آثار تعهدات طبیعی
- ۱۰۰ گفتار یکم - زوال حق مطالبه
- ۱۰۱ گفتار دوم - عدم امکان استناد به دکترین داراشدن ناعادلانه

- گفتار سوم - عدم نفوذ ابراء در برخی مصادیق تعهدات طبیعی ۱۰۲
- مبحث هشتم - امتیازات نفقه ی زوجه بر نفقه ی اقارب ۱۰۴
- گفتار یکم - عدم لزوم تمکن مالی زوج ۱۰۴
- گفتار دوم - تقدم نفقه ی زوجه بر نفقه ی اقارب ۱۰۵
- گفتار سوم - قابلیت پرداخت نفقه ی ایام گذشته ۱۰۶
- گفتار چهارم - تقدم نفقه ی زوجه بر دیون غرما ۱۰۷
- گفتار پنجم - حق تقاص برای نفقه ی زن ۱۰۷
- گفتار ششم - عدم تقابل انفاق در زوجین ۱۰۸
- گفتار هفتم - حق انقراض زوجه ۱۰۹
- مبحث نهم - سایر ویژگی های دته ی زوجه ۱۰۹
- گفتار یکم - تمایز نفقه ی زوجه در رابطه با استیفاء از منفق ۱۱۰
- مستنکف و پرداخت از جانب غیر مدیون ۱۱۰
- گفتار دوم - قابلیت اسقاط نفقه ی زوجه ۱۱۲
- مبحث دهم - بررسی تطبیقی نفقه ی زوجه در سنت و حقوق کشورهای اسلامی ۱۱۳
- نتایج و پیشنهادات ۱۱۸
- منابع و مأخذ ۱۲۲

چکیده

بر مبنای فقه امامیه، نفقه‌ی زوجه علاوه بر آن که دارای امتیازات و حق اولویت نسبت به نفقه‌ی سایر اقارب است دارای ماهیتی متفاوت نیز می باشد. این تفاوت ماهیتی علت برتری امتیازات زوجه محسوب می شود و حمایت از زوجه در راستای این ماهیت متفاوت جریان دارد.

نفقه‌ی زوجه برخلاف نفقه‌ی اقارب ناشی از آثار وضعی ازدواج می باشد و زوجه نسبت به آن دارای حق ندارد و هیچ کدام از شرایط تکلیف همچون تمکن زوج در ایجاد یا عدم ایجاد آن مترتب نمی باشد و در صورت استنکاف از پرداخت، دین بر ذمه‌ی زوج باقی است و در هر حال، قابلیت مطالبه را دارد و قابل اسقاط نمی باشد. اهمیت نفقه‌ی افراد واجب‌النفعه مانند نفقه‌ی زوجه نیست و ماهیتاً حکمی تکلیفی ندارند، حتی در صورت خودداری مریض، دینی بر ذمه‌ی مدیون نیست و تنها یک معصیت محسوب می گردد.

در این پژوهش سعی شده است تا یک پاسخ جامع در خصوص موانع توجیهی تفاوت نفقه‌ی زوجه با سایر افراد واجب‌النفعه به دست آید. به نظر می آید که تفاوت نفقه‌ی زوجه با سایر افراد واجب‌النفعه، یعنی ماهیت نفقه‌ی اقارب با نفقه‌ی زوجه متفاوت است و ریشه در مبنای تمایز دو تأسیس دین و تعهد در حقوق اسلامی دارد و این دو نوع نفقه، تقابل دین و تعهد محسوب می شوند.

مقدمه

خانواده از ارکان مهم و مؤثر اجتماعی در هر جامعه‌ای به ویژه جوامع اسلامی است. به همین جهت قانون‌گذار قوانین حمایتی متعددی در زمینه‌ی وظایف زوجین نسبت به یکدیگر وضع کرده و توصیه‌هایی در جهت استمرار و تداوم آن بیان نموده است.

قرین مربوط به تکلیف نفقه‌ی اقارب و نفقه‌ی زوجه و الزام افراد متمکن به تأمین معاش خانواده از مسائل ضروری جامعه می‌باشد. مقررات مربوط در رابطه با این واجب مالی (عه) قانون مدنی تحت عنوان الزام به انفاق بیان شده است.

نفقه نه تنها موضوعی فقهی، حقوقی است بلکه ناظر بر بخشی از روابط مالی زوجین در نظام خانواده است. در حقوق اسلامی، حقوق مالی ناشی از ازدواج در مورد زوج و زوجه برابر نمی‌باشد. این امر در حالی است که در برخی مکاتب و نظام‌های حقوقی کلیه حقوق و تکالیف مالی خانواده یکسان است.

نفقه‌ی زوجه در قیاس با نفقه‌ی اقارب از امتیازات و ریزگی‌هایی برخوردار می‌باشد؛ که از جمله‌ی آن می‌توان به تقدّم بر نفقه‌ی اقارب و تبدیل مطالبه‌ی نفقه‌ی ایام گذشته اشاره داشت. همچنین از جهاتی با نفقه‌ی اقارب دارای تفاوت‌ها می‌باشد.

«به عنوان مثال؛ نفقه‌ی زوجه تکلیف یک جانبه است و زوجه هیچ‌گاه مکلف به دادن نفقه به زوج خود نیست حتی اگر او متمکن و شوهر فقیر باشد؛ در حالی که نفقه‌ی اقارب به صورت بالقوه دوجانبه است»^۱.

پرداخت نفقه‌ی زوجه از سوی زوج، مشروط به فقر و یا تمکن مالی زوج نیست و در همه‌ی شرایط زوج الزام به پرداخت خواهد داشت، لیکن در پرداخت نفقه‌ی اقارب، تمکن متفق و عدم تمکن منفق الیه شرط استحقاق محسوب می‌شود.

تبیین ماهیت نفقه‌ی زوجه و نفقه‌ی اقارب با رویکرد تحلیلی و مقایسه‌ای می‌تواند تفاوت‌ها؛ این دو را به نحو منطقی توجیه نماید و از سوی دیگر شناخت دقیق ماهیت نفقه‌ی زوجه و نفقه‌ی اقارب در شناخت دقیق حقوق مالی خانواده موثر است.

در حقوق ایران سه اصل مهم این است که بر اساس مبانی حقوق اسلامی ماهیت متفاوتی نسبت به یکدیگر دارند از سوی برخی حقوق دانان در هم آمیخته شده و یکسان متصور شده و بسیاری از مفاهیم بنیادین حقوقی از جمله مفهوم مال را تحت تأثیر خود قراردادده است.

این تمایزات در قانون صراحتاً یا تلویحاً بیان شده است لیکن مبنای این تمایزات تاکنون از سوی پژوهشگران مورد بررسی قرار نگرفته است؛ تا جایی که در اغلب کتب حقوق خانواده فقط به ذکر تمایزات اکتفا شده است ولی در این پژوهش علاوه بر پرداختن به مفهوم اقارب، ماهیت حقوقی نفقه‌ی زوجه و نفقه‌ی اقارب، ضمانت اجرای نفقه‌ی زوجه و نفقه‌ی اقارب به توجیه مبانی تفاوت تمایز میان ماهیت نفقه‌ی زوجه و نفقه‌ی اقارب پرداخته می‌شود.